

LaFábrica detodalavida (Лос-Сантос-де-Маймона, Іспанія)

Автори: Олів'є Шульбаум (Olivier Shulbaum), Надія Надесан (Nadia Nadesan)

За допомоги: Анн Марі Утратель (Ann Marie Utratel), Guerilla translation

Ключові слова: #інклюзивність #розширення можливостей #громадський простір #спільне #освіта #краудфандинг #альтернативне фінансування #гранти #нематеріальна спадщина #темна спадщина

Матеріали створено в рамках проекту "Відкрита спадщина" (OpenHeritage: Organizing, Promoting and ENabling HEritage Reuse through Inclusion, Technology, Access, Governance and Empowerment), підтриманого програмою досліджень та інновацій Європейського Союзу "HORIZON2020" (грантова угода №776766).

Координатор проекту: Метрополітальний дослідницький університет (Metropolitan Research Institute) у Будапешті
Див. більше: www.openheritage.eu

Переклад профінансовано зі Стабілізаційного фонду культури та освіти 2022 Федеральним міністерством закордонних справ Німеччини та Goethe-Institute

Резюме

LaFábrica detodalavida (Фабрика життя) — це культурний простір, розташований на території закинутого цементного заводу. Це місце для експериментів з різними економічними, соціальними та культурними процесами. У регіоні прагнуть до інклюзивного самоврядування та поширення культури сільською місцевістю. LaFábrica detodalavida використовує культурні надбання, кооперативне виробництво, вільну культуру та DIY для розробки творчої динаміки та методології. На території простору втілюються такі проєкти та програми, як от Cine al Fresco, Pecha Kucha, Territorio Komún i Fábrika Komún, а також діють організації, як от La Fundación Maimona.

Контекст

Невелике містечко Лос-Сантос-де-Маймона (населення 8000 осіб) розташоване в провінції Бадахос в Естремадурі, сільському регіоні на заході Іспанії, на кордоні з Португалією. Незважаючи на багату культурну історію та природні ресурси (там знаходиться 3 об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО), Естремадура була одним з економічно найбідніших регіонів Іспанії та досі має один із найвищих рівнів безробіття та найнижчу щільність населення. Економічна діяльність тут зосереджена у найбільшому місті Зафра, здебільшого на сільському господарстві, виробництві та сфері послуг. Лос-Сантос-де-Маймона вигідно розташоване на перехресті кількох важливих шляхів, зокрема залізниці Мерада – Севілья.

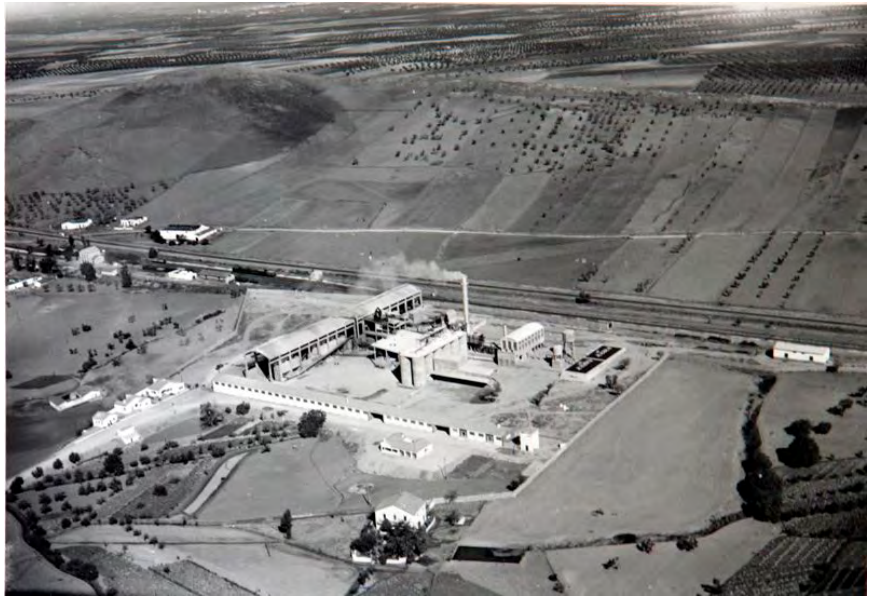
Історія

1952 — схвалено Бадахосський план. 1950-ті роки позначені режимом Франциско Франко, котрий намагався подолати післявоєнну депресію та ізоляціонізм. Разом із послабленням авторитаризму, провадилася політика індустріалізації та модернізації. Бадахосський план був запроваджений з метою розвитку провінції Бадахос, особливо галузей сільського господарства та промислового виробництва. Цементний завод, важливий виробник матеріалів для нового будівництва, став частиною цього плану.

1955 — завершено будівництво цементного заводу в Лос-Сантос-де-Маймона, в одному кілометрі від муніципалітету, недалеко від залізничної станції. Спочатку там містилася одна пічка, склади для обладнання та виробництва, офіси, лабораторії, житло для техніків і менеджерів та сторожки. Цементний завод повністю змінив економічний ландшафт міста. Для його будівництва обрали село через те, що воно знаходилося неподалік від якісної вапнякової копальні Сьєрра-де-Сан-Крістобаль. Населення села швидко зростало

через те, що до нього з'їжджалися експерти та професіонали, залучені з інших частин Іспанії для будівництва об'єкта.

Цементний завод "Asland" в Лос-Сантос-де-Маймона, 1956 рік. Джерело: <https://fabricareinvestigar.wordpress.com/2015/02/02/fabrica-de-cementos-asland-los-santos-de-maimona-badajoz/>

1956 — урочисто відкрито Асландський цементний завод.

Село збагатилося через те, що можливості працевлаштування збільшилися: тепер близько 300 сімей утримували себе за рахунок місцевого виробництва цементу. Завод був успішним, і через кілька років його потужності розширили градирнею, яка стала символом промислових мрій міста. Також було створено навчальний центр для підготовки робочої сили. Компанія "Asland" мала загальнонаціональне значення, володіючи іншими заводами в різних частинах країни.

Цементний завод "Asland" в Лос-Сантос-де-Маймона, 1956 рік. Джерело: <https://fabricareinvestigar.wordpress.com/2015/02/02/fabrica-de-cementos-asland-los-santos-de-maimona-badajoz/>

1965 — місцеві жителі почали скаржитися на забруднення. Промисловий успіх дістався дорогою ціною: територія забруднилась частками цементу, що негативно вплинуло на сільське господарство та якість життя. Не дивно, що місцеві мешканці сприймали завод неоднозначно: і як рушій прогресу, і як шкідливий проєкт, нав'язаний «згори» національним центром. Для вирішення цих питань була скликана спеціалізована комісія, але необхідні заходи були вжиті лише 1970 року.

1972 — Бадахосський план завершився, жодних великих будівельних проєктів більше не здійснювалося. Завод зазнав труднощів. Вплив плану на територію був нетривалим.

1973 — завод було закрито. Компанія продала його муніципалітету за символічну ціну, не несучи жодної відповідальності за соціальні, екологічні та інші результати виробництва, а також за майбутнє будівель. Ця місцина залишалася покинутою протягом наступних 40 років, за винятком одного підприємства, яке використовувало її у 1980-х роках для встановлення та використання цементозмішувача. На завод вдерлися вандали, і до 2000-х років він повністю занепав.

«У заводу завжди була дуже суперечлива історія, адже він перебував в активному стані лише протягом 17 років. Для сільського населення це була промислова мрія, адже у селі люди незвиклі до зростання населення чи наявності роботи» (Сіро Сантос (Siro Santos), 2019).

Сіро Сантос Гарсія, мешканець Сантос-де-Маймона, організатор проєкту LaFábrica з 2009 року. Джерело: Platoniq, 2019.

2009 — силами 4-5 волонтерів був сформований колектив LaFábrica detodalavida. Спочатку це була невелика група молодих людей, котрі мали досвід життя у великих містах і роботи в інших громадських центрах. Ці люди хотіли перевикористати будівлю, акцентуючи сфери політичного мистецтва та громадської участі. Їх надихнули випадки адаптивного перевикористання промислових будівель у Північній Європі. Метою проєкту учасники зазначили популяризацію вільної культури, особливо культури, створеної на селі, а також внесок у суспільне благо. Етика будівництва своїми руками, перевикористання матеріалів і нульова вартість також були важливими для волонтерів.

Волонтери розчистили раніше недоступні території та самостійно відремонтували фасади деяких заводських корпусів.

«Завдяки краудфандингу та громадській допомозі, LaFábrica detodalavida налаштувала процеси розбудови, перевикористання матеріалів та реновації за дуже низькі кошти. Усі процеси відбувалися одночасно. До мене приходили колеги з архітектурних коледжів, яким було дуже цікаво побачити, як усе це тоді відбувалося. Тепер простір нагадує своєрідний колаж, адже усі ці реалії гармонійно співіснують» (Алехандро Ернандес Реннер, 2019).

Алехандро Ернандес Реннер є членом некомерційної організації Fundación de Maitona, яка працює над просуванням і розвитком місцевого підприємництва та інновацій, базується в LaFábrica. Джерело: Platoniq, 2019.

2013 — підписано договір з міською радою, який подовжується кожні 4 роки.

Муніципалітет надав ділянку колективу в межах своєї рідної мазоверії (надання землі в обмін на її обробку або обслуговування). Згідно з угодою, колектив отримує права на довгострокове користування ділянкою в обмін на її реконструкцію. LaFábrica detodalavida відповідає за реконструкцію та підтримку об'єкта спадщини, сприяння місцевому туризму, культурі та економіці, забезпечення безпеки будівель, управління і звітується у цьому перед міською радою.

Муніципалітет надав основні комунальні послуги для об'єкта та покрити витрати на них. Однак бракувало взаємодії місцевих адміністраторів та волонтерів, тож останні діяли здебільшого незалежно. До міської ради було подано багато конкретних пропозицій щодо розширення роботи LaFábrica detodalavida, але їх не було узгоджено.

Вид на фабрику, 2019. Джерело: Platoniq.

2013 року на платформі "Goteo" колектив запустив краудфандингову кампанію для першої фази проєкту — відновлення «технічного офісу». Кампанія мала на меті зібрати щонайменше 4 500 євро, але перевиконала план, загалом зібравши 6 000 євро від 92 різних фундаторів. LaFábrica detodalavida також отримала певні суми за рахунок грантів і нагород. Загалом вдалося виконати вражаючий обсяг роботи з дуже обмеженим бюджетом, але за участю багатьох людей, що ділилися знаннями, працею та ідеями. У 2014-2015 роках відбувся ремонт.

2015 — урочисте відкриття нового приміщення.

Серед найважливіших організацій, що перебувають на території комплексу, є "The Maimona Foundation", сфокусована на місцевому розвитку через підприємництво та інновації.

Комплекс пропонує низку програм. «Суботи для життя» — дні відкритих дверей з лекціями, майстер-класами та дозвіллям. «Комунальна фабрика» організує процеси, зосереджені навколо потреб місцевої громади, що засновані на спільному соціальному управлінні та громадських діях. "Cine al fresco" — програма, що пропонує аудіовізуальне та сценічне мистецтво під відкритим небом протягом літніх місяців: короткометражки, документальні фільми, вистави. «Спільна територія» — простір відкритої участі для співпраці над творчим, соціальним та культурним контентом. Такі заходи, як Дні спадщини, вважаються нагодою для діалогу з громадою та вивчення спільних потреб. LaFábrica пропонує довгострокові резиденції для спеціалістів у різних галузях, які, своєю чергою, зобов'язані сприяти розбудові спільноти. Люди приїжджають з усієї країни та світу, у тому числі професіонали з «економіки знань», котрі діляться своїм досвідом, навчають та стають менторами.

Сама LaFábrica detodalavida є некомерційною організацією. Вона є частиною міжнародної мережі «Коллективних архітектур». Організація також співпрацює з робочою групою Mainova Social Lab і центром підприємств та інновацій Centro Diego Diego Hidalgo. Ці організації працюють незалежно, хоча й мають однакові соціальні принципи, а останні дві фінансуються Fundaci6n Maimona (Фонд Маймони), який також має офіс на території заводу.

Подія в LaFábrica. Фото: Луїс Мігель Сапата Луна.

LaFábrica організована горизонтально, управління здійснюється по окремих проєктах і робочих групах, об'єднаних спільною місією. Таке управління ґрунтується на мікроугодах (microconvenios), котрі створюються та застосовуються до певної групи осіб або організацій, що спільно працюють над конкретним проєктом. Ця форма внутрішнього управління базується на ідеї «неорганізованого суспільства».

«Неорганізоване суспільство» передбачає організацію навколо конкретних цілей, дезорганізацію та деконструкцію, а потім реорганізацію навколо нових цілей, тому колектив залучений у безліч способів взаємодії і спільної роботи. Це не лише розширює спектр досвіду всіх учасників, а й формує систему, засновану на соціальній рівності та співпраці. Результатом цього є розподіл сил і знань, взаємопідтримка і благополуччя колективу в цілому.

Однак неформальний характер угод є причиною відсутності сталої єдності поміж різними групами, які використовують простір:

«Система управління поміж суб'єктами, колективами, громадянами, які часто відвідують і використовують цементний завод, завжди була, так би мовити, досить малозрозуміла» (Сіро Сантос).

«Я вважаю, що тут необхідний інтегрований підхід, чітке управління та відкрита стратегічна структура за участю всіх зацікавлених сторін та акціонерів, тобто динамічний процес планування, який не виключає майбутніх альтернатив [...]» (Александро Ернандес Реннер).

2017 — проєкт розширюється, налічується близько 25 постійних членів.

«З 2017 р. з'явилася нова і набагато ширша громада, набагато ближча до села, з місцевими молодими діячами та громадянами» (Сіро Сантос).

Одна з особливостей LaFábrica полягає у тому, що організація намагається залучити місцеву громаду сільської місцевості та побудувати діалог із людьми ззовні щодо питань, які раніше розглядалися лише у контексті великих міст (наприклад, фемінізм або креативна економіка). Це особливо важливо для території, котру останні десятиліття молодь назавжди залишала, шукаючи кращої долі.

«Настав момент повертатися додому, а це завжди сприймається як провал. Завжди чуєш про тих, "хто повернувся в село". Це вважається провалом, адже нам завжди казали, що в селі немає можливостей, немає мережі, немає майбутнього» (Елена Галлейро, 2019).

*Елена Галлейро, мешканка Сантос-де-Маймона та організаторка LaFábrica.
Фото: Рубен Прієто Фернандес, 2019 р.*

«У великих містах легко опинитися в колах, де всі думають однаково, але тут ви залишаєте зону комфорту, щойно виходите з під'їзду... тому що це також ваша найближча спільнота, і набагато більш боляче, коли критика йде від близьких вам людей. Але це ще один виклик і ще один спосіб почати змінювати речі локально, щоб поступово просуватися далі» (Елена Галлейро).

Підсумки

LaFábrica detodalavida відкрила нові можливості в регіоні, котрий не вирізнявся культурним, економічним чи демографічним прогресом в останні роки. Організація має на меті уможливити участь сільської громади в обговоренні актуальних проблем світового масштабу. За допомогою краудфандингу та краудсорсингу, практик DIY та переробки матеріалів компанія хоче показати, що соціальний капітал так само важливий, як і ця спільнота. Це сприяє самоорганізації та розширенню можливостей замість єдиної знаної раніше стратегії — міграції у великі міста. Оскільки міста стають дедалі перенаселенішими та менш придатними для життя, деякі люди усвідомлюють, що є можливість повернутися в сільську місцевість, а це різко контрастує з домінантним наративом. Через горизонтальні зв'язки та гнучкі практики управління (кшталту мікроугод) LaFábrica є моделлю демократичного, органічного, поетапного розвитку.

Перекладачка: Юлія Куліш